

‘Allah’ın Emri Peygamber’in Kavli’
Konferansı, İsmet Özel, UÜ İlahiyat
Fakültesi, Mehmet Akif Ersoy Konferans
Salonu, 30 Mart 2008, Nilüfer, BURSA

UÜ İlahiyat Fakültesi’nde periyodik olarak düzenlenen Pazartesi Seminerleri’nin 30 Mart 2008 tarihli konuğu şair-yazar ve düşünür İsmet Özel’dir. “Karşınızda ‘Allah’ın emri Peygamber’in kavli’ başlıklı bir konuşma yapmak üzere bulunmaktayım” diyen Özel “Ama aslında Türkiye hakkındaki endişelerimi hiç olmazsa bir kısmını dahi olsa, hissettirebilmek derdiyle buradayım. Eğer böyle bir derdi taşımasaydım asla sizinle temasa geçmezdim!” şeklinde bir girişle konuşmasına başladı.

Yazar öncelikle, konuşma başlığının ifade ettiği en yalın mânâ üzerinde durdu. Bu çerçevede; Allah’ın tedbiri altında, ilâhî emir ve nehiylerin gereğinin şuurlu bir biçimde yerine getirilmesinin Müslüman’ca yaşamayı tanımladığını, böyle bir hayat tarzının ise ancak Allah’ın gönderdiği son peygambere örneklik muamelesi yapmakla mümkün hâle geldiğini belirtti.

Daha sonra, Türkiye hakkındaki endişelerinin ana müsebbiblerinden biri olan dil meselesini irdelemek için –atlanılmaması gereken bir bahis olarak– Türkiye’de meydana gelen bir takım tarihî olay ve süreçlerin, diğer devletlerle ve geçmiş zaman tecrübeleriyle bir kıyas ve bütünlük içerisinde ele alınması gerektiğini vurgulayan yazar 1929’da Arapçanın mekteplerden kaldırılmasıyla birlikte, doğru düzgün Türkçe konuşmanın esasını teşkil eden ana noktaya ket vurulduğunu ileri sürdü. Çünkü ona göre Türkçe, Arapça bilen insanların günlük hayatlarını idâme ettirmek için ortaya çıkardıkları bir dildi. Türkçenin diğer lisanlardan farkı doğrudan doğruya İslâmî iddiasındaydı. Nitekim katıksız Türkçe dediğimiz kelimelerin hepsi de telaffuz sarâhatini Arapça bilen insanlara borçluydu. Dolayısıyla Türkçe, medreselerde ve dergâhlarda doğan bir dildi. Türkçe ifadeler itikadî pozisyonumuzun yankısından başka bir şey olmadığından yalnızca Müslümanlar doğru düzgün Türkçe konuşabilirlerdi. Fakat konferans henüz başlamadan belirttiği üzere biz bugün artık Türkçe konuşmuyorduk. Neticede pek çok kavram ‘gâliplerin’ istedikleri şekilde kodlanmış hâliyle üzerimize bir bulut gibi değil; adeta bir katran gibi yapışmış-

tır. Bu sebeple hayallerimizi, bize dayatılan minvalde yürütmüş ve hayat planlarımızı çok alt bir sınırdaki hayvanî varlığımızın idâmesi düzeyinde işletmişizdir. Bilmemiz gereken vakı’a ve gerçekler zihnimizden tart edilmiş, mâmafih, yaşantımız bilmememiz gereken şeylerle doldurulmuştur. Yazar bu meyanda Irak işgali hakkındaki yorum ve beyanatlarımızda kullandığımız dili örnek vererek; bizim neyi, nasıl, ne zaman söyleyeceğimizin, çoktan bizim tercihimiz olmaktan çıktığı yönünde eleştirilerde bulundu. Bir topluluğu ontolojik varlığını sürdürebilmesi açısından diliyle özdeş sayan Özel, Türklükten bahsederken aslında Türkçeyi, Türkçeden bahsederken ise Türklüğü kastederek, yer yer iki kavram arasında geçişler yaptı. Binaenaleyh bugün ne kadar Türk olduğumuzu sorguladı. Ne var ki her önemli vakı’a, her saadet, her felaket bir karar verip yön tutturmak bakımından bir dönemeci temsil etmektedir. Şimdi de bir dönemece sürüklenmiş bulunmaktayız. Buna göre, insanların önünde iki tercih vardır: Ya Allah’ın emrini Peygamber’in kavlini tutup Türk olmak ya da Allah’ın emrini kulak arkası edip Peygamber’in kavlini de hiçbir surette ışık ve ses çıkmayacak derecede örtterek Amerikalı olmak. Bu dönemece nasıl geldiğini vuzuha erdirmek isteyen Özel, küreselleşme söylentilerini hızlandıran iki makaleye dikkat çekti: Huntington’un “Medeniyetler Çatışması” ve Fukuyama’nın “Tarihin Sonu” adlı makaleleri. Özel, bu iki tez üzerinde birkaç mülâhazada bulundu. Buna göre Fukuyama, tarihin sonunun geldiği iddiasını kapitalizmin muâırız olan hiçbir toplumsal düzenin dünyada yaşamıyor olmasına dayandırmaktadır. Şu halde tarih denen şey bundan sonra söz konusu olmayacak ve biz sadece sermaye hâkimiyetinin gereğini yaşayacağız. Diğer taraftan Huntington, yeni toplumsal düzenler kurmayacakları bile insanların birbirleriyle çeşitli sebeplerden dolayı çatışmaya yine devam edeceklerini ileri sürmektedir. Özel’e göre bu iki makale her ne kadar, görünürde tüm insanlığı ilgilendiren ve bilgilendiren bir tablo çizmeye çalışmışlar ise de hakikatte tarihin gelişimi ekseninde Türklerin bulunduğu fikrini uyandırmamayı esas alan makalelerdir.

Geçmişte tarihin gelişim ekseninde yer alan Türkler nasıl olup da, dünya şartlarının el verdiği uzlaşmaların imkânlarıyla ayakta durur bir pozisyona düşmüşlerdir? Yazar bu soruya açıklık getirmek üzere söz konusu dönüşümün seyri hakkında bir panorama çizdi: Neden bütün insanlık Amerikalı olmak ya da Türk olmak durumundadır sorusu kafaları kurcalarken bunu anlamak için işe Amerika’dan değil Türkiye’den başlamak gerekiyordu; zira Amerikalılar henüz yokken Türkler var idi. Peki Türk olmak hadisesi nasıl vuku buldu? Özel’e göre Türk, Türkiye vasatında anlam kazandı. Esasen dünyada İslâm iddiası olmayan bir insanın Türk olabilme ihtimali yoktur. Çünkü Türklük ne etnik ne de kültürel bir varlıktır. Türklük sadece tarihî bir roldür.

Öncelikle, hâssaten Türklük ve Türkçe hakkında çarpıcı tespitlerde bulunan yazar, ardından Amerikalıların nasıl Amerikalı olduğunu tarihî gerçeklikler

perspektifinden ele aldı. Özetle, yeni bir kıta keşfedilmiş ve o kıtada yaşamakta olan insanlar öldürülmüş, sağ kalanları da tamamen etkisiz hale getirilmişti. Bir yandan da topraklar, Avrupa başta olmak üzere Afrika ve Asya gibi eski dünyadan insanlarla doldurulmuş fakat öncelikle Avrupalı ülkelerin dominyonları biçiminde bir yapılanma görülmüş, daha sonra bu dominyonlar bağımsız devletler şeklinde ortaya çıkmıştır. Oysa şimdi Amerika dediğimiz zaman aklımıza birinci derecede, ABD geliyor. Amerika 1945'e kadar yüksek kültürün yuvalanmadığı bir yer olarak bilinirdi. Fakat II. Dünya savaşından sonra dengeler değişti. Özel, bugün duyulduğunda ABD'den başka bir devleti çağrıştırmayan Amerika'nın, dünya sisteminin başat gücü hâline gelişindeki arka planı izah ederken, 1526 Mohaç Meydan Muharebesi'ne kadar geriye gitti. Bilhassa bu muharebe sonrasında Türk korkusu katmerleşen Avrupalılar, 1571'deki İnebahtı Baskını'na dek 'Türkler mağlup edilemez' gibi bir kabule sahiptiler. Fakat bu tarihten sonra Papa'nın da telkin ettiği üzere 'Türkler yenilebilir' fikrine alıştılar. Ne var ki henüz eski kanaatleri yaygınken Avrupalıların akıllı olanları, kendilerine kendi usüllerince bir yaşam alanı sağlayacağını düşündükleri Amerika'ya gitmeye başlamışlardı. Bu da göstermektedir ki Amerikalılığın asıl mesnedi Türk korkusundan doğan paniktir. Aynı zamanda Osmanlı'daki gayri Müslimler Papa'nın müjdesine kadar 'Dünyada tek bir patron vardır o da Dersaadet'te oturur' derken mezkûr tarihten sonra patron değiştirdiler. Artık dünya sisteminin merkezi değişiyordu ve bu değişim daha çok sermaye odaklı gerçekleşiyordu. Diğer taraftan bilim yükselmekteydi. Özel'e göre "Bilim de Avrupalıların kendi kuvvetlerini tecessüm ettirmek için icat ettikleri bir mekanizmaydı." XIV. yüzyılda dünya sisteminin merkezi İtalya iken, XVII. yüzyılda 'dünyanın hamalı' namıyla meşhur Hollanda'ydı. Sonra Britanya, daha sonra Almanya merkez konuma geldi. XX. yüzyılda ise II. Dünya Savaşı sonrasında ayakta kalabilen tek ekonomi Amerika'ydı. Merkez sürekli el değiştirirken Türkler ile diğerleri arasındaki fark ortaya çıkmaktaydı. Türklerin önemi, merkez-periferi ilişkisinde sermaye üretiminin şeklinden kaynaklanıyordu. Zira İtalyan site devletlerindeki yağmacılık zihniyeti diğer Batılı devletlerde de buna paralel sömürgecilik faaliyetleriyle devam etmişti. Türkler ise hiçbir zaman sömürgeci güç olmadılar. Ayrıca dünya sisteminin esası, kuvvetin hasma kabul ettirilmesi, hasmın geriletilmesi ilkesine dayanıyordu. Hâlbuki Türklerin kurduğu düzen, hasmın hasım olarak kabul edilmesini bile önemsememekteydi. Hiç şüphesiz işlerin yürütülmesindeki prensipler idârî yapının nitelikleri hakkında bize bilgi vermektedir. Buna mukabil idârî yapıyla birlikte nitelikler de değişmektedir.

XX. yüzyıla gelindiğinde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti I. Dünya Savaşı sonrasındaki şartlarla mukayyetti. Bu süreçte dünya sisteminin hedefi rakip geleneksel yapıları tasfiye etmektir. Son döneme kadar pek çok darbe almış Osmanlı bünyesinde bir canlanma ve kendini onarma fikri yaşamıyordu.

Ancak 'Batı'da var bizde de olsun' mantığı hâkimdi. Onlarda onun neden olduğu bizde neden olması gerektiği soruları cevapsız kalmaktaydı. Yazar bu tavrı eleştirmek için sonradan bakıldığında bir mizansen gibi görünen "Kadınların başörtüleri dışına çıkartıkları şeyin adı neydi?" sorusunu, cevabını hatırlamak istercesine dinleyicilere yöneltti. Zülûf, perçem gibi cevaplar veren dinleyicilere karşı, aradığı cevap bu değilmiş gibi zihnini zorladıktan sonra "İşte ona zülûf dememişler, perçem de diyememişler, Avrupa demişler. O zamanlar öyle bir moda vardı." sözleriyle nükteli bir benzetme kuran yazar, Türk dünyasında Batı'yla hesaplaşmayı programına alan hiçbir zümre olmadığı için de modernleşmeyi temine tevessül edildiği şeklinde bir değerlendirmede bulundu. Bu mülâhazalara göre Amerikalılığın zemini cebrî müdahalelere başvurmaksızın sağlamlaştırılmış oluyordu.

Türklük ve Amerikalılığın doğuşu üzerine bir tarihî arka plan sağladıktan sonra konuşma başlığına geri dönen yazar, Türklerin İslâm'a göre muttasıf olması beklenen vasıfları sadedinde çarpıcı ifadeler serdetti. Türk insanının hâlen Allah'ın emri Peygamber'in kavli ile evlenmesi hasebiyle çocuklarının da veled-i zinâ olmadığını; dolayısıyla gayri-Müslimlerle eşitlikten söz edilemeyeceğinin altını çizdi. Zira hiçbir hukukta gayri meşru çocuklara, meşru çocuklarla aynı haklar tanınmamaktadır.

Allah katında Müslümanların gayri Müslimlerden üstün olduğunu belirten yazar, bu dengeyi korumamız gerektiğini, aksi halde Müslümanlık iddiasında bulunamayacağımızı ifade etti. Fakat zaten kendisi Müslüman görünüp de gayri-Müslim politikaların ajanı olarak içimizde bulunanların tabî ki eşitliği savunacağını, diyalog ve hoşgörüden bahsedeceğini belirterek, hoşgörü ve bunun Osmanlı'daki kullanımını olan tahammül kelimeleri üzerinde durdu. İsmet Özel'in yer yer sertliğe varan üslubu salonda bir yandan dikkatlerin yoğunlaşmasına vesile olurken bir yandan da sakin gülümsemelere sebep oldu.

Son olarak İsmet Özel uluslar arası bir garanti olan Lozan Antlaşması'nda hiç kavim adı geçmediğine, yalnız Müslim-gayri Müslim tabirleri kullanıldığına dikkat çekti. Milliyeti diniyle, dini de milliyetiyle izah edilebilen yegâne unsurun Türkler olduğunu vurgulayıp büyük bir dikkate izlenen sözlerini şöyle bitirdi:

"Türklük tarihî bir roldür. Fakat bir kavmin ya da kültürün adı değildir. Türklük kâfirle çatışmayı göze alan insanların milli vasfıdır. Kâfirle çatışmaya girmek şartı yoktur; kâfirle çatışmayı göze almak şartı vardır. 'Göze aldım ama bir türlü yapamıyorum' diyebilirsiniz. Hâlâ Türksünüz..."

Feyza IŞIK

MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasavvuf, İSTANBUL